

Ο Ευρωπαϊκός Κλιματικός Νόμος

1 Εισαγωγή

Η Ευρώπη τις τελευταίες δεκαετίες βρίσκεται στην πρωτοπορία της παγκόσμιας κλιματικής διακυβέρνησης, καθώς έχει υιοθετήσει την πιο φιλόδοξη κλιματική πολιτική συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες παγκοσμίως και παράλληλα έχει θεσπίσει ένα ευρύτατο θεσμικό πλαίσιο για την υλοποίησή της. Ο ομολογουμένως χαμηλής φιλοδοξίας στόχος μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου για το 2020 έχει ήδη επιτευχθεί¹, ενώ όσον αφορά τον στόχο του 2030, ο αρχικός στόχος της ΕΕ αφορούσε στη μείωση των εκπομπών κατά 40% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990², αλλά τον Δεκέμβριο του 2020 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο³ υιοθέτησε τον ακόμα πιο φιλόδοξο στόχο μείωσης εκπομπών κατά τουλάχιστον 55%. Ωστόσο, μέχρι σήμερα η ΕΕ δεν έχει έναν νομικά δεσμευτικό στόχο μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου με ορίζοντα το 2050.

Με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας⁴ στις αρχές του 2020 η Ευρώπη θέτει στο επίκεντρο την κλιματική ουδετερότητα και στοχεύει στο να μετασχηματίσει την οικονομία της σε αυτή την κατεύθυνση. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία αναμορφώνει ουσιαστικά το πεδίο εφαρμογής των δεσμεύσεων για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης.

Ο Ευρωπαϊκός Κλιματικός Νόμος κατοχυρώνει στο δίκαιο της ΕΕ ο στόχος της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050. Επιπλέον, αποτελεί τον οδικό χάρτη συμμόρφωσης της ΕΕ με τη Συμφωνία του Παρισιού και ένα ουσιαστικό εργαλείο για τον μετασχηματισμό των οικονομιών στην κατεύθυνση της κλιματικής ουδετερότητας και ταυτόχρονα ένα σημαντικό βήμα κλιματικής διακυβέρνησης. Υπό αυτό το πρίσμα ο Ευρωπαϊκός Κλιματικός Νόμος μπορεί να θεωρηθεί στην ουσία ο κεντρικός εφαρμοστικός νόμος της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας καθώς περιγράφει τον τρόπο επίτευξης των στόχων, τους μηχανισμούς τακτικής αξιολόγησης της προόδου, καθώς και τους μηχανισμούς που θα ενεργοποιούνται σε περίπτωση ανεπαρκούς προόδου ή ασυνέπειας. Τους στόχους του υποστηρίζουν ακόμη το Επενδυτικό Σχέδιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας «Βιώσιμη Ευρώπη»⁵ και ο Μηχανισμός Δίκαιης Μετάβασης⁶ ενώ αναμένεται να ολοκληρωθούν κι άλλες πρωτοβουλίες, όπως η

⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2020. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Επενδυτικό Σχέδιο «Βιώσιμη Ευρώπη» Επενδυτικό Σχέδιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας COM/2020/21 final. <https://bit.ly/3oIDlqN>

Το Επενδυτικό Σχέδιο Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας θα κινητοποιήσει χρηματοδότηση της ΕΕ και θα δημιουργήσει ένα υποστηρικτικό πλαίσιο για τη διευκόλυνση και την τόνωση των δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων που είναι αναγκαίες για τη μετάβαση προς μια κλιματικά ουδέτερη, πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία χωρίς αποκλεισμούς. Εκτιμάται ότι θα κινητοποιήσει πόρους της τάξης του €1 τρις.

⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2020. Μηχανισμός Δίκαιης Μετάβασης. <https://bit.ly/2Ly3dsj>

Ο Μηχανισμός Δίκαιης Μετάβασης αποτελεί βασικό εργαλείο ώστε να διασφαλιστεί ότι η μετάβαση προς μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία πραγματοποιείται με δίκαιο τρόπο, χωρίς να μένει κανείς στο περιθώριο. Ο μηχανισμός παρέχει στοχευμένη στήριξη, ώστε να κινητοποιηθούν τουλάχιστον €100 δις κατά την περίοδο 2021-2027 στις περιφέρειες που πλήττονται περισσότερο, για την άμβλυση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων της μετάβασης. Ο πρώτος πυλώνας του Μηχανισμού Δίκαιης Μετάβασης είναι το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης για το οποίο έχει διαμορφωθεί πρόταση Κανονισμού (<https://bit.ly/35Fa9Lo>).

¹ European Environmental Agency. 2020. Trends and projections in Europe 2020, Tracking progress towards Europe's climate and energy targets. <https://bit.ly/3aqIrgx>

² Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 2013. Συμπεράσματα Συμβουλίου (Περιβάλλοντος) 14^{ης} Οκτωβρίου 2013. <https://bit.ly/3q7nBjI>

³ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. 2020. Συμπεράσματα συνεδρίασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 11^{ης} Δεκεμβρίου 2020. <https://bit.ly/2YMUrtB>

⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2019. Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία. <https://bit.ly/2XCv74n>

στρατηγική για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, η βιομηχανική στρατηγική της Ευρώπης, το σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία καθώς και η στρατηγική για βιώσιμη χρηματοδότηση. Επίσης, το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για το Κλίμα στοχεύει στο να κινητοποιήσει τους πολίτες τις τοπικές κοινωνίες, τους οργανισμούς και την κοινωνία στο σύνολό της στη δράση για το κλίμα.

Σκοπός της παρούσας επισκόπησης είναι η καλύτερη κατανόηση του Ευρωπαϊκού Κλιματικού Νόμου και της επίδρασής του στην κλιματική και ενεργειακή πολιτική. Στις παρακάτω ενότητες παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά του υπό διαπραγμάτευση Ευρωπαϊκού Κλιματικού Νόμου καθώς και οι κεντρικές θέσεις τόσο των ευρωπαϊκών θεσμών όσο και των βασικών εμπλεκόμενων φορέων.

2 Οι θέσεις των θεσμών της ΕΕ

Η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Η πρόταση Κανονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο⁷ ανακοινώθηκε τον Μάρτιο του 2020 και παρουσιάστηκε στους υπουργούς Περιβάλλοντος της ΕΕ-27 τον ίδιο μήνα. Τον Σεπτέμβριο του 2020, η Επιτροπή δημοσίευσε ανακοίνωση⁸ σχετικά με το σχέδιο κλιματικών στόχων για το 2030, η οποία συνοδεύταν από ολοκληρωμένη εκτίμηση επιπτώσεων⁹, που τεκμηρίωσε την ανάγκη αλλαγής του στόχου μείωσης των εκπομπών στην ΕΕ για το 2030 κατά τουλάχιστον 55% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990. Ως εκ τούτου η Επιτροπή προχώρησε σε τροποποίηση¹⁰ της αρχικής της πρότασης για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο, ώστε να συμπεριλάβει

⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2020. Πρόταση για Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) (ΕΥ) 2018/1999 (European Climate Law) COM/2020/80 final. <https://bit.ly/3sqK4sT>

⁸ Ευρωπαϊκή Ένωση- Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα. 2020. Κατάσταση της Ένωσης: Η Επιτροπή αυξάνει τις φιλοδοξίες για το κλίμα και προτείνει μείωση των εκπομπών κατά 55% έως το 2030, 17/09/2020 <https://bit.ly/3mt2FjO>

⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2020. Κείμενο εργασίας της Επιτροπής, Μελέτη επιπτώσεων που συνοδεύει την ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Ενίσχυση της κλιματικής φιλοδοξίας της Ευρώπης για το 2030 – Επενδύουμε σε ένα κλιματικά ουδέτερο μέλλον προς όφελος των πολιτών μας (Σχέδιο κλιματικών στόχων για το 2030)», 17/9/2020 . <https://bit.ly/3gTUU5A>

¹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2020. Τροποποιημένη πρόταση Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα), COM/2020/563 final. <https://bit.ly/3pb0lft>

σε αυτήν τον αναθεωρημένο στόχο για μείωση των εκπομπών έως το 2030.

Με βάση την πρόταση Κανονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο Ευρωπαϊκός Κλιματικός Νόμος στοχεύει στο «να ορίσει κατεύθυνση, καθορίζοντας μια διαδρομή προς την κλιματική ουδετερότητα, και να ενισχύσει την αίσθηση ασφάλειας και την εμπιστοσύνη στη δέσμευση της ΕΕ για τις επιχειρήσεις, τους εργαζομένους, τους επενδυτές και τους καταναλωτές, καθώς και τη διαφάνεια και τη λογοδοσία, ώστε να υποστηριχθεί η ευημερία και η δημιουργία θέσεων εργασίας». Το βασικό περιεχόμενο της πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περιγράφεται συνοπτικά παρακάτω:

1. **Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής:** Στο άρθρο 1 αποτυπώνεται το όραμα της ΕΕ για κλιματική ουδετερότητα έως το 2050 στη βάση της Συμφωνίας του Παρισιού και η πολιτική συμφωνία επ' αυτού καθίσταται νομικά δεσμευτική υποχρέωση.
2. **Στόχος κλιματικής ουδετερότητας:** Στο άρθρο 2 διευκρινίζεται ότι η επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας εντός ΕΕ αποτελεί στόχο που αφορά όλους τους τομείς της οικονομίας και όλα τα αέρια του θερμοκηπίου και όχι μόνο του διοξειδίου του άνθρακα (CO₂).

Αναγνωρίζεται ακόμα ότι εκτός από την αναγκαία μείωση των εκπομπών, οι φυσικές καταβόθρες των δασών, των εδαφών, των γεωργικών εκτάσεων και των υγροτόπων θα πρέπει να διατηρηθούν και να αυξηθούν περαιτέρω καθώς και οι τεχνολογίες απορρόφησης άνθρακα.

Όσον αφορά στον στόχο για το 2030, μετά την ολοκλήρωση της σχετικής μελέτης εκτίμησης επιπτώσεων⁹ παραπάνω, η πρόταση Κανονισμού για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο αναθεωρήθηκε υιοθετώντας στόχο μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% το 2030 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990.

Ωστόσο ο στόχος αυτός για το 2030 δεν αποτυπώνει την αίσθηση του επείγοντος που θα έπρεπε να έχει η ΕΕ και υπολείπεται των

απαιτήσεων της επιστήμης. Σύμφωνα με την έκθεση του Περιβαλλοντικού Προγράμματος του ΟΗΕ (UNEP) του 2019 για το χάσμα εκπομπών (UNEP 2019, Emissions Gap Report)¹¹, οι παγκόσμιες εκπομπές πρέπει να μειώνονται κατά 7,6% κάθε χρόνο από το 2020 ως το 2030 ώστε να υπάρχουν σοβαρές πιθανότητες να περιοριστεί η άνοδος της παγκόσμιας θερμοκρασίας στον 1,5°C. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση αυτός ο ετήσιος ρυθμός ελάττωσης μεταφράζεται για το 2030 σε στόχο μείωσης της τάξης του 65% σε σχέση με τα επίπεδα εκπομπών του 1990. Συνεπώς, η πρόβλεψη για 55% μείωση σε σχέση με τα επίπεδα του 1990 δεν υπακούει στις επιταγές της επιστήμης. Ακόμα και η προσθήκη της λέξης «τουλάχιστον» πριν από το 55% όπως προτείνεται στο σχέδιο της Επιτροπής, δεν επαρκεί καθώς η διαφορά μέχρι το 65% είναι σημαντική.

Ακόμη γίνεται αρκετή κριτική και διάλογος όσον αφορά στον ρόλο των τεχνολογικών λύσεων στην εξισορρόπηση των ανθρωπογενών εκπομπών από όλους τους τομείς της οικονομίας και των απορροφήσεων αερίων του θερμοκηπίου. Οι τεχνολογίες δέσμευσης άνθρακα¹² θεωρούνται άμεσα σχετιζόμενες με την παράταση της χρήσης των ορυκτών καυσίμων και για τον λόγο αυτό υπάρχουν αντιδράσεις στη συμπερίληψή τους στο νόμο, τόσο από την κοινωνία των πολιτών που αντιτίθεται στη χρήση ορυκτών καυσίμων^{52,53} όσο και από το Κοινοβούλιο που ζητάει την απόσυρση όλων των άμεσων και έμμεσων ενισχύσεων στα ορυκτά καύσιμα έως το αργότερο το 2025²⁷.

Επίσης στην πρόταση της Επιτροπής δεν συμπεριλαμβάνεται ένας ευρωπαϊκός προϋπολογισμός άνθρακα¹³. Η θέσπιση ενός

τέτοιου προϋπολογισμού θα καθόριζε την υπολειπόμενη ποσότητα αερίων του θερμοκηπίου που θα μπορούσε να εκπεμφθεί από το την Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να μην υπονομεύονται οι δεσμεύσεις της για τον περιορισμό της αύξησης της θερμοκρασίας σε 1,5 °C πάνω από τα προβιομηχανικά επίπεδα. Ακόμη θα αποτελούσε ένα εργαλείο ελέγχου της συμβατότητας των πολιτικών της Ένωσης σε σχέση με τις κλιματικές δεσμεύσεις και θα καθόριζε με συγκεκριμένο τρόπο την πορεία προς τις μηδενικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου έως το 2050. Επίσης θα μπορούσε να επηρεάσει και τα Κράτη Μέλη, ώστε να οδηγηθούν κι αυτά στην υιοθέτηση αυτής της μεθόδου για τη θέσπιση των εθνικών κλιματικών στόχων.

Επιπλέον, από την πρόταση απουσιάζει ένας συγκεκριμένος μηχανισμός χρηματοδότησης για την επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας, ενώ δεν καθίσταται σαφές πως ο μηχανισμός αυτός συνδέεται με τους ευρύτερους μηχανισμούς χρηματοδότησης που διαθέτει η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.

Τέλος, η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν διευκρινίζει εάν ο στόχος της κλιματικής ουδετερότητας και η πορεία που θα χαραχθεί θα αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά ή αν θα πρέπει να επιβληθεί και ως διακριτή υποχρέωση του κάθε κράτους μέλους ξεχωριστά. Πρόκειται για ένα σημείο που μένει να αποσαφηνιστεί στην πορεία των διαπραγματεύσεων μέχρι την τελική κύρωση του νόμου και θα επηρεάσει σημαντικά τον τρόπο επιρροής του Ευρωπαϊκού Κλιματικού Νόμου στην κλιματική πολιτική των Κρατών Μελών.

- 3. Πορεία για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας:** Στο άρθρο 3 ανατίθεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή η εξουσία να εκδίδει πράξεις για τη συμπλήρωση του Κανονισμού για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο με στόχο τον καθορισμό της πορείας επίτευξης του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας. Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα Κράτη Μέλη δεσμεύονται συλλογικά να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα σε

τις εθνικές προσπάθειες μείωσης εκπομπών και στον Κανονισμό για την κλιματική δράση.

¹¹ Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα του ΟΗΕ, UNEP. 2019. Emissions Gap Report. <https://bit.ly/3nuj3lx>

¹² Στην αναλυτική επεξήγηση των επιμέρους διατάξεων της πρότασης κανονισμού αναφέρεται ειδικότερα ότι «οι τεχνολογίες δέσμευσης και αποθήκευσης CO₂ ή δέσμευσης και χρήσης CO₂, θα πρέπει να καταστούν οικονομικά αποδοτικές και να εφαρμοστούν».

¹³ Ο προϋπολογισμός άνθρακα (carbon budget) αφορά στην ποσότητα διοξειδίου του άνθρακα που μπορεί να απελευθερωθεί στην ατμόσφαιρα για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ώστε να συγκρατηθεί η άνοδος της θερμοκρασίας του πλανήτη σε συγκεκριμένα επίπεδα (στην προκειμένη στους 1,5°C πάνω από τα επίπεδα της προ-βιομηχανικής εποχής). Είναι ένα εργαλείο που λειτουργεί ως μηχανισμός συμμόρφωσης με τους στόχους που έχουν τεθεί εντός καθορισμένου χρονικού διαστήματος και είναι μια προσέγγιση που ήδη προβλέπεται τόσο από το Πρωτόκολλο του Κιότο όσο και στην ευρωπαϊκή απόφαση αναφορικά με

ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο για την επίτευξη του στόχου.

Ωστόσο ο Ευρωπαϊκός Κλιματικός Νόμος όπως προτάθηκε δεν αναφέρει τις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις στις οποίες πρέπει να προχωρήσουν ΕΕ και Κράτη Μέλη βάσει του αναθεωρημένου στόχου μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου ως το 2030. Παρόλα αυτά όμως και στο ευρύτερο πλαίσιο που τίθεται από την πρόταση, η Επιτροπή έχει εντάξει στον ετήσιο προγραμματισμό των εργασιών της για το 2021¹⁴ τις νομοθετικές προτάσεις που θα υποβληθούν έως τον Ιούνιο του 2021 για την υλοποίηση του νέου στόχου. Ανάμεσα σε αυτές συγκαταλέγονται οι εξής:

- Αναθεώρηση και επέκταση της Οδηγίας για το Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΣΕΔΕ),
- Προσαρμογή του Κανονισμού για τον επιμερισμό των προσπαθειών ανάμεσα στα Κράτη Μέλη στους τομείς εκτός ΣΕΔΕ (κτίρια, μεταφορές, γεωργία, απορρίμματα),
- Αναθεώρηση του Κανονισμού σχετικά με τη συμπερίληψη των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και των απορροφήσεων από δραστηριότητες χρήσης γης, αλλαγής χρήσης γης και δασοπονίας (LULUCF),
- Ενίσχυση των πολιτικών για την ενεργειακή απόδοση και τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) και αναθεώρηση των υφιστάμενων Οδηγιών,
- Αναθεώρηση του Κανονισμού σχετικά με τα πρότυπα επιδόσεων για τις εκπομπές CO₂ από τα κινούμενα επιβατικά αυτοκίνητα και από τα κινούμενα ελαφρά επαγγελματικά οχήματα.

Σημειώνεται ότι η υφιστάμενη ευρωπαϊκή νομοθεσία και ειδικότερα ο Ευρωπαϊκός Κανονισμός Διακυβέρνησης της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα¹⁵ προβλέπουν την υποχρέωση για τα Κράτη Μέλη να καταρτίσουν δεκαετές Εθνικό Σχέδιο για την

Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ)¹⁶ για την περίοδο από το 2021 έως το 2030 και Μακροχρόνιο Ενεργειακό Σχεδιασμό¹⁷ με ορίζοντα το 2050, δύο υποχρεώσεις που έχουν ήδη εκπληρωθεί από τα Κράτη Μέλη.

Με το άρθρο αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθίσταται το βασικό όργανο για τη διαμόρφωση της ενδιάμεσης πορείας μέχρι το 2050, δίχως να γίνεται οποιαδήποτε πρόβλεψη για τη συνεργασία της Επιτροπής με άλλους φορείς που μπορούν να λειτουργήσουν συμβουλευτικά σε αυτό το έργο, όπως μια επιστημονική επιτροπή που μπορεί να παρέχει τόσο τα βέλτιστα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία όσο και εκτίμηση της προόδου και αποτελέσματα των αξιολογήσεων που προβλέπει ο εν λόγω νόμος.

Στο ίδιο άρθρο, επίσης, αναφέρονται δέκα παράγοντες προσδιορισμού της πορείας προς την κλιματική ουδετερότητα, οι οποίοι αφορούν την οικονομική αποδοτικότητα και την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας, τη βέλτιστη διαθέσιμη τεχνολογία, την ενεργειακή απόδοση, την οικονομικότητα και την ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού, τη δικαιοσύνη και αλληλεγγύη εντός και μεταξύ των Κρατών Μελών, τη διασφάλιση της περιβαλλοντικής αποτελεσματικότητας, τις επενδυτικές ανάγκες και ευκαιρίες, τη διασφάλιση της ισότιμης και κοινωνικά δίκαιης μετάβασης, τις διεθνείς εξελίξεις και προσπάθειες για την επίτευξη των μακροχρόνιων στόχων της Συμφωνίας του Παρισιού και της Σύμβασης-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή και, τέλος, τα βέλτιστα διαθέσιμα και πλέον πρόσφατα επιστημονικά στοιχεία. Είναι τουλάχιστον ατυχές τα επιστημονικά δεδομένα που θα καθορίσουν την πορεία για την επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας να είναι η τελευταία παράμετρος προσδιορισμού, τη στιγμή που η επιστήμη θα πρέπει να είναι ο βασικότερος παράγοντας που θα καθορίζει τις αποφάσεις και την πορεία της ΕΕ προς την κλιματική ουδετερότητα.

¹⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2020. Πρόγραμμα εργασίας της Επιτροπής για το 2021, Παράρτημα Ι, 2020, Οκτώβριος. <https://bit.ly/3nuj74L>

¹⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα. <https://bit.ly/3rE3k8>

¹⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Εθνικά Σχέδια για την Ενέργεια και το Κλίμα. <https://bit.ly/38wQqPz>

¹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Μακροχρόνιος Ενεργειακός Σχεδιασμός. <https://bit.ly/2LGdv9r>

Το γεγονός ότι αναφέρεται ρητά η διασφάλιση της ισότιμης και κοινωνικά δίκαιης μετάβασης ως ένας από τους προσδιοριστικούς παράγοντες της πορείας προς την κλιματική ουδετερότητα είναι ιδιαίτερα σημαντικό. Η αναφορά αυτή αποτυπώνει με σαφήνεια ότι η δικαιοσύνη αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο τόσο για τη μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα όσο και για τον συνολικότερο μετασχηματισμό της οικονομίας και της κοινωνίας. Για να διασφαλιστεί όμως η δίκαιη μετάβαση χρειάζεται πέρα από τις συγκροτημένες προσπάθειες των Κρατών Μελών, οι ευρωπαϊκές πολιτικές και πόροι να συντονιστούν προς αυτή την κατεύθυνση. Στόχος θα πρέπει να είναι η στήριξη των πολιτών, των τοπικών κοινοτήτων και των επιχειρήσεων ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες και απομακρυσμένες περιοχές της ΕΕ. Η πρόταση Κανονισμού για το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, καθώς τα κριτήρια κατανομής των πόρων του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης οδήγησαν σε μια άδικη κατανομή των πόρων μεταξύ των Κρατών Μελών¹⁸. Κι αυτό διότι το μεγαλύτερο μέρος των πόρων κατευθύνεται στα Κράτη Μέλη που είτε δεν συμμορφώνονται με τον ευρωπαϊκό στόχο της κλιματικής ουδετερότητας για το 2050, είτε δεν έχουν δεσμευτεί σε απεξάρτηση από τα πιο ρυπογόνα καύσιμα έως το 2030, ή και τα δύο αφήνοντας σημαντικά λιγότερους πόρους για τις περιφέρειες εκείνες που έχουν πιο επείγουσες ανάγκες μετάβασης και συμβαδίζουν και με τους κλιματικούς στόχους της Ένωσης.

4. **Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή:** Το άρθρο 4 της πρότασης Κανονισμού εστιάζει στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και καλεί, τόσο τα αρμόδια θεσμικά όργανα της Ευρώπης όσο και τα Κράτη Μέλη, να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν στρατηγικές και σχέδια προσαρμογής για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και τη μείωση της τρωτότητας από την κλιματική αλλαγή.

Πρόκειται για μια σημαντική αναγνώριση της σπουδαιότητας της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, συμπληρωματικά στις δράσεις μετριασμού των εκπομπών. Ωστόσο η προσέγγιση είναι ανεπαρκής και αόριστη, καθώς δεν υπάρχει καμία συγκεκριμένη πρόβλεψη για τις ενέργειες στις οποίες πρέπει να προβούν τα Κράτη Μέλη σχετικά.

5. **Αξιολόγηση προόδου και μέτρων:** Στα άρθρα 5 (Αξιολόγηση της προόδου και των μέτρων της Ένωσης) και 6 (Αξιολόγηση εθνικών μέτρων) περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο θα αξιολογείται η πρόοδος της πορείας προς την κλιματική ουδετερότητα από την Επιτροπή. Η αξιολόγηση αυτή θα αφορά τόσο την πρόοδο ως προς τον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας όσο και τη συλλογική πρόοδο σχετικά με την προσαρμογή. Η αξιολόγηση θα γίνεται κάθε πέντε έτη, παράλληλα με τα χρονοδιαγράμματα της Συμφωνίας του Παρισιού. Ειδικότερα, η Επιτροπή θα αξιολογεί ετησίως μέχρι το 2023, και έπειτα ανά πενταετία, τη συνέπεια των μέτρων της ΕΕ και των μέτρων που θα ληφθούν σε επίπεδο Κράτους Μέλους. Η ανάπτυξη των διαδικασιών παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων βασίζεται στις προβλέψεις του Κανονισμού για τη Διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της δράσης για το κλίμα. Η Επιτροπή θα λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα όταν η αξιολόγηση δείχνει ότι τα μέτρα της ΕΕ είναι ασυνεπή ή ανεπαρκή ή η πρόοδος δεν είναι ικανοποιητική.

Η Επιτροπή εξουσιοδοτείται να εκδίδει συστάσεις προς τα Κράτη Μέλη, οι δράσεις των οποίων δεν συνάδουν με τον στόχο για την κλιματική ουδετερότητα. Τα Κράτη Μέλη υποχρεώνονται να λάβουν δεόντως υπόψη τις συστάσεις αυτές ή να εξηγήσουν το σκεπτικό τους εάν δεν το πράξουν. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά είναι πολύ χαλαρά και ανεπαρκή, ειδικά αν λάβει κανείς υπόψη την αντίσταση που έχουν επιδείξει ορισμένα Κράτη Μέλη τα τελευταία χρόνια στην ανάγκη αλλαγής της ενεργειακής και κλιματικής πολιτικής. Η εφαρμογή των μέτρων συμμόρφωσης επαφίεται αποκλειστικά και μόνο στη διακριτική ευχέρεια των Κρατών Μελών.

Με τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο δεν επέρχεται κάποια θεσμική αλλαγή στην κλιματική

¹⁸ The Green Tank. 2020. «Προς μία πιο δίκαιη κατανομή του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης: Ανάλυση των κριτηρίων κατανομής των πόρων ανάμεσα στα κράτη μέλη». <https://bit.ly/3surEYe>

διακυβέρνηση της ΕΕ και των Κρατών Μελών. Ενισχύεται όμως περισσότερο ο ρόλος της Επιτροπής όσον αφορά τη χάραξη της πορείας προς τον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας καθώς και στην παρακολούθηση, αξιολόγηση και λήψη μέτρων όπου αυτό απαιτείται.

Επιπλέον, στα θετικά συγκαταλέγεται η πρόβλεψη του άρθρου, η σχετική έκθεση αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να κατατίθεται τόσο στο Συμβούλιο όσο και στο Κοινοβούλιο, καθώς με αυτόν τον τρόπο η οποιαδήποτε αλλαγή στην κλιματική πολιτική της ΕΕ δεν θα αποτελεί απόφαση μόνο του Συμβουλίου. Ωστόσο, η συναρμοδιότητα και ο ρόλος του Ευρωκοινοβουλίου σε σχέση με την έκθεση αξιολόγησης και τα διορθωτικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν στη συνέχεια, παραμένει ασαφής.

6. Κοινές διατάξεις για την αξιολόγηση από την Επιτροπή:

Στο άρθρο 7 αναφέρονται τα στοιχεία στα οποία η Επιτροπή βασίζει την αξιολόγηση των εθνικών μέτρων που λαμβάνονται με βάση το ΕΣΕΚ ή τις διετείς εκθέσεις προόδου που υποβάλλονται σύμφωνα με τον Κανονισμό για τη Διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της δράσης για το κλίμα. Στους παράγοντες αξιολόγησης των εθνικών μέτρων περιλαμβάνονται τα βέλτιστα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων των πλέον πρόσφατων στοιχείων της IPCC, του κανονισμού σχετικά με τη θέσπιση πλαισίου για τη διευκόλυνση των βιώσιμων επενδύσεων¹⁹, των ευρωπαϊκών στατιστικών στοιχείων, καθώς και των δεδομένων για τις ζημιές λόγω δυσμενών κλιματικών επιπτώσεων.

Δεν γίνεται όμως καμία συγκεκριμένη αναφορά στη μέθοδο αξιολόγησης των εθνικών μέτρων. Προβληματικό είναι το γεγονός ότι τα εθνικά μέτρα που λαμβάνονται σήμερα στηρίζονται στα ΕΣΕΚ τα οποία έχουν εξ' ορισμού ορίζοντα το 2030, ενώ ο στόχος της κλιματικής ουδετερότητας αφορά μια περίοδο πολύ μεγαλύτερη, δηλαδή το 2050.

7. **Συμμετοχή κοινού:** Στο άρθρο 8 προβλέπεται η συνεργασία του συνόλου της κοινωνίας προκειμένου να αναλάβει δράση για μια κλιματικά ουδέτερη και ανθεκτική στην κλιματική αλλαγή Ευρώπη. Η Επιτροπή θα προσδιορίσει μια διαδικασία χωρίς αποκλεισμούς που θα περιλαμβάνει όλα τα επίπεδα (εθνικό, περιφερειακό, τοπικό). Μάλιστα προβλέπονται διαδικασίες για τα Κράτη Μέλη, ώστε να καθιερώσουν πολυεπίπεδο διάλογο για την ενέργεια και το κλίμα βάσει των εκάστοτε εθνικών κανόνων, όπου οι τοπικές αρχές, η κοινωνία των πολιτών, η επιχειρηματική κοινότητα και όλοι οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να συζητούν και να αναλαμβάνουν δράση για την επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας. Επιπλέον, στο πλαίσιο αυτού του δομημένου διαλόγου παρέχεται η δυνατότητα να συζητούνται και τα Εθνικά Σχέδια για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) (άρθρο 10 παρ.5).

Οι αναφορές της πρότασης στον δημόσιο διάλογο και τη συμμετοχή του κοινού είναι αόριστες και περιορίζονται μόνο στο πλαίσιο της δημόσιας διαβούλευσης των ΕΣΕΚ και της αναθεώρησής τους. Δεν περιγράφεται κανένα σύστημα συμμετοχικής διαδικασίας στη διαμόρφωση στόχων και πολιτικών, ούτε για την ΕΕ συνολικά, ούτε για τα Κράτη Μέλη.

8. Άσκηση της ανάθεσης εξουσιών και τροποποιήσεις:

Στα άρθρα 9 και 10 αποτυπώνονται οι εξουσιοδοτήσεις προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθώς και οι τροποποιήσεις που γίνονται στον Κανονισμό για τη Διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της δράσης για το κλίμα (2018/1999) ώστε να συμβαδίζει με τις προβλέψεις του Κλιματικού νόμου.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Για την επεξεργασία της πρότασης Κανονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο αρμόδια επιτροπή ορίστηκε η Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων (ENVI), η οποία ανακοίνωσε

¹⁹ Κανονισμός (ΕΕ) 2020/852 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Ιουνίου 2020 σχετικά με τη θέσπιση πλαισίου για τη διευκόλυνση των βιώσιμων επενδύσεων και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2019/2088. <https://bit.ly/3trMo3v>

σχέδιο έκθεσης²⁰ τον Απρίλιο του 2020. Σε αυτό περιλαμβάνονται οι πρώτες παρατηρήσεις της εισηγήτριας της Επιτροπής στην πρόταση Κανονισμού που αφορούν το ζήτημα των εθνικά δεσμευτικών στόχων, τις αρνητικές εκπομπές μετά το 2050, τους ενδιάμεσους στόχους και την προβλεψιμότητα όσον αφορά τη μείωση των εκπομπών, τη διασφάλιση επιστημονικά τεκμηριωμένων αποφάσεων και ελέγχου, τη θέσπιση ενωσιακού προϋπολογισμού άνθρακα και τις τομεακές συνεισφορές. Σε αυτό το κείμενο αποτυπώνεται και η πρόταση για τον αρκετά φιλόδοξο στόχο μείωσης των εκπομπών για το 2030 κατά 65% σε σύγκριση με το 1990.

Απόψεις επί της πρότασης της Επιτροπής κατέθεσαν ακόμη οι παρακάτω Επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας (ITRE)²¹, Μεταφορών και Τουρισμού (TRAN)²², Περιφερειακής Ανάπτυξης (REGI)²³ καθώς και Γεωργίας και Ανάπτυξης της Υπαίθρου (AGRI)²⁴.

²⁰ Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. 2020. Σχέδιο Έκθεσης σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) (COM(2020)0080 - C9-0077/2020 - 2020/0036(COD)), 29/04/2020. <https://bit.ly/3qe0Qd6>

²¹ Επιτροπή Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. 2020. Γνώμη της Επιτροπής Βιομηχανίας, Έρευνας και Ενέργειας σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) (COM(2020)0080 - C9-0077/2020 - 2020/0036(COD)), 08/09/2020. <https://bit.ly/3bExFLY>

²² Επιτροπή Μεταφορών και Τουρισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. 2020. Γνώμη της Επιτροπής Μεταφορών και Τουρισμού σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) (COM(2020)0080 - C9-0077/2020 - 2020/0036(COD)), 15/07/2020. <https://bit.ly/3ss376q>

²³ Επιτροπή Περιφερειακής Ανάπτυξης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. 2020. Γνώμη της Επιτροπής Περιφερειακής Ανάπτυξης σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) (COM(2020)0080 - C9-0077/2020 - 2020/0036(COD)), 10/07/2020. <https://bit.ly/35zuamh>

²⁴ Επιτροπή Γεωργίας και Ανάπτυξης της Υπαίθρου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. 2020. Γνώμη της Επιτροπής Γεωργίας και Ανάπτυξης της Υπαίθρου σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) (COM(2020)0080 - C9-0077/2020 - 2020/0036(COD)), 08/09/2020. <https://bit.ly/38yKvtt>

Στη διαμόρφωση της τελικής πρότασης της αρμόδιας Επιτροπής ENVI συνέβαλαν τροπολογίες²⁵ που κατατέθηκαν από τα μέλη του Κοινοβουλίου. Η τελική πρόταση της Επιτροπής ENVI προς την Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου²⁶ οριστικοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2020 και περιλάμβανε ειδικότερα:

- Εισηγήση για καθορισμό εθνικών δεσμεύσεων για την κλιματική ουδετερότητα έως το 2050 υπό το πρίσμα της δικαιοσύνης.
- Συμπλήρωση του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας με έναν στόχο αρνητικών εκπομπών για την περίοδο μετά το 2050.
- Ενδιάμεσους στόχους για το 2030 και 2040 στην βάση των πλέον πρόσφατων επιστημονικών δεδομένων.
- Ενίσχυση του κλιματικού στόχου της Ένωσης για το 2030 ώστε να προβλέπει μείωση των εκπομπών κατά 65 % σε σύγκριση με το 1990.
- Πρόβλεψη για διαδικασία συναπόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη διαμόρφωση της πορείας προς την κλιματική ουδετερότητα.
- Σύσταση σε ευρωπαϊκό επίπεδο ανεξάρτητης ευρωπαϊκής ομάδας για την κλιματική αλλαγή για τη διασφάλιση επιστημονικά τεκμηριωμένων αποφάσεων και ελέγχου.
- Θέσπιση ενωσιακού προϋπολογισμού άνθρακα.
- Υποβολή νομοθετικών προτάσεων από την Επιτροπή για τη συμμετοχή των αεροπορικών και θαλάσσιων μεταφορών για την ευθυγράμμιση των εκπομπών τους με τον στόχο για το 2030 και τον στόχο κλιματικής ουδετερότητας για το 2050.

²⁵ Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. 2020. Τροπολογίες 54 - 1094, Σχέδιο έκθεσης Jytte Guteland (PE648.563v01-00), 08/06/2020. <https://bit.ly/3oPiUKp>

²⁶ Επιτροπή Περιβάλλοντος, Δημόσιας Υγείας και Ασφάλειας Τροφίμων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. 2020. Έκθεση σχετικά με την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) (COM(2020)0080 - C9-0077/2020 - 2020/0036(COD)), 22/09/2020. <https://bit.ly/2XILUHD>

Το Ευρωκοινοβούλιο στη συνεδρίασή της 8^{ης} Οκτωβρίου 2020²⁷, με 392 ψήφους υπέρ, 161 κατά και 142 αποχές συμφώνησε με την πρόταση της Επιτροπής για κλιματική ουδετερότητα έως το 2050. Από τις τροπολογίες²⁸ που κατατέθηκαν αλλά και από τις τοποθετήσεις των μελών του Κοινοβουλίου²⁹, γίνονται σαφείς οι διαφοροποιήσεις των πολιτικών ομάδων και οι διαφορετικές προτεραιότητες των Κρατών Μελών. Ειδικότερα, το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα (ΕΛΚ), η Ομάδα Renew Europe και η Ομάδα των Ευρωπαίων Συντηρητικών και Μεταρρυθμιστών (ECR- European Conservatives and Reformists) αντέδρασαν έντονα στην πρόταση της Επιτροπής ENVI για μείωση των εκπομπών κατά 65% για το 2030, υποστηρίζοντας την πρόταση της Επιτροπής για μείωση κατά 55%. Αυτή η διαφωνία οδήγησε στη συμβιβαστική απόφαση του Ευρωκοινοβουλίου για μείωση των εκπομπών κατά 60%³⁰. Ακόμα, με τροπολογία του ΕΛΚ³¹ αποτυπώθηκε στην απόφαση του Ευρωκοινοβουλίου ότι το ορυκτό αέριο αποτελεί καύσιμο γέφυρα προς την κλιματική ουδετερότητα, επηρεάζοντας κατ' αυτό τον τρόπο μελλοντικές αποφάσεις που θα στηριχτούν στον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο, όπως τα χρηματοδοτικά εργαλεία. Επίσης τροπολογίες^{25,32} της ομάδας των Πρασίνων και της Ευρωπαϊκής Αριστεράς σχετικά με τη διασύνδεση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ) με τους στόχους μείωσης των εκπομπών και τον περιορισμό των εκπομπών μεθανίου δεν έγιναν αποδεκτές.

Η απόφαση του Ευρωκοινοβουλίου πέρα από τη συμφωνία σχετικά με την κλιματική ουδετερότητα υιοθέτησε παράλληλα τις παρακάτω σημαντικά διαφοροποιημένες θέσεις³³ από την πρόταση της Επιτροπής, με τις οποίες προσέρχεται στις τριμερείς

διαπραγματεύσεις με το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

- Αύξηση της κλιματικής φιλοδοξίας με στόχο μείωσης εκπομπών έως το 2030 κατά 60% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, αντί για 55% που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, φέρνοντας τον στόχο του 2030 πιο κοντά στις επιταγές της επιστήμης.
- Θέσπιση προϋπολογισμού άνθρακα (carbon budget).
- Εκπόνηση μελέτης επιπτώσεων και καθορισμό ενδιάμεσου στόχου για το 2040, ώστε να διασφαλιστεί ότι η ΕΕ θα βρεθεί στον σωστό δρόμο για την επίτευξη του στόχου για το 2050.
- Θέσπιση εθνικών στόχων επίτευξης κλιματικής ουδετερότητας ως το 2050 σε επίπεδο Κράτους Μέλους
- Επαρκής χρηματοδότηση για την επίτευξη των στόχων αυτών.
- Συγκρότηση ανεξάρτητου επιστημονικού φορέα για την παρακολούθηση της προόδου.
- Σταδιακή κατάργηση όλων των άμεσων και έμμεσων επιδοτήσεων για τα ορυκτά καύσιμα το αργότερο έως το 2025.
- Ενίσχυση των προσπαθειών για την καταπολέμηση της ενεργειακής φτώχειας.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Οι ηγέτες της ΕΕ στη Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Δεκέμβριο του 2019 ενέκριναν³⁴ τον στόχο της ΕΕ για κλιματική ουδετερότητα έως το 2050, με βάση τη συμφωνία του Παρισιού. Στην απόφαση αυτή το μοναδικό Κράτος Μέλος που διαφώνησε ήταν η Πολωνία.

Στις 15 Οκτωβρίου 2020, στη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου³⁵, εξετάστηκε η πρόταση της Επιτροπής για την αύξηση του στόχου της ΕΕ για το 2030. Καθώς δεν ήταν δυνατή η συμφωνία, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε να επανέλθει στο θέμα κατά τη σύνοδο του Δεκεμβρίου 2020, με σκοπό να συμφωνηθεί τότε νέος στόχος μείωσης των εκπομπών για το 2030.

²⁷ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. 2020. «Νόμος για το κλίμα: αύξηση στο 60% του στόχου μείωσης των εκπομπών ως το 2030» Δελτίο Τύπου 8/10/2020. <https://bit.ly/3muyt89>

²⁸ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. 2020. Τροπολογίες που υιοθετήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 8 Οκτωβρίου 2020 επί της πρότασης κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) (COM(2020)0080 – COM(2020)0563 – C9-0077/2020 – 2020/0036(COD)). <https://bit.ly/3tJrgWx>

²⁹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. 2020. Συζητήσεις 06/10/2020. <https://bit.ly/39AjbKG>

³⁰ Τροπολογία 48, <https://bit.ly/3tJrgWx>

³¹ Τροπολογία 157, <https://bit.ly/3tJrgWx>

³² Ενδεικτικά Τροπολογίες 904 και 509.

³³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. 2020. Κείμενο Ολομέλειας, 08/10/2020. <https://bit.ly/3tJrgWx>

³⁴ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. 2019. Συμπεράσματα Συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 12/12/2019, EUCO 29/19. <https://bit.ly/34kSg3K>

³⁵ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. 2020. Συμπεράσματα Συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 16/10/2020, EUCO 15/20. <https://bit.ly/2MRErni>

Στις 11 Δεκεμβρίου 2020 οι ηγέτες της ΕΕ αποφάσισαν³⁶ υπέρ του δεσμευτικού ενωσιακού στόχου για καθαρή εσωτερική μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% έως το 2030 σε σύγκριση με το 1990 και κάλεσε τους άλλους θεσμούς να προχωρήσουν σε άμεσες ενέργειες για την θέσπιση του Ευρωπαϊκού Κλιματικού Νόμου. Μάλιστα, στο ίδιο κείμενο συμπερασμάτων αποτυπώνεται ότι ο στόχος του 55% θα αποτελέσει τη νέα εθνικά καθορισμένη συνεισφορά της ΕΕ, στο πλαίσιο της Συμφωνίας του Παρισιού, που θα υποβληθεί στη Σύμβαση-Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος (United Nations Framework Convention on Climate Change – UNFCCC) έως το τέλος του 2020.

Ανεξάρτητα από τη συμφωνία επί του ποσοστού μείωσης των εκπομπών, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τάχθηκε κατά της θέσπισης εθνικών στόχων επίτευξης της κλιματικής ουδετερότητας ως το 2050. Θεωρεί ότι ο επικαιροποιημένος στόχος θα πρέπει να επιτευχθεί συλλογικά από την ΕΕ με τον οικονομικά αποδοτικότερο τρόπο καθώς και ότι όλα τα Κράτη Μέλη πρέπει να συμμετάσχουν στην προσπάθεια αυτή, λαμβάνοντας υπόψη όμως τις συνθήκες σε κάθε χώρα, παράλληλα, με τα ζητήματα δικαιοσύνης και αλληλεγγύης. Ακόμα κρίνει αναγκαία την εναρμόνιση της σχετικής νομοθεσίας και των πολιτικών της ΕΕ για την επίτευξη του νέου στόχου για το 2030 αλλά και για την εκπλήρωση του γενικότερου στόχου για κλιματική ουδετερότητα, εξασφαλίζοντας παράλληλα ισότιμους όρους και πρόληψη του κινδύνου «διαρροής άνθρακα»³⁷.

Η συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου συνέπεσε με τις τελικές συζητήσεις επί του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε τη σημασία της κινητοποίησης δημόσιων πόρων και ιδιωτικών κεφαλαίων και υπενθύμισε ότι η δράση για το κλίμα ενσωματώνεται στις πολιτικές και τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ) και το Ταμείο Ανάκαμψης- Next Generation EU (NGEU) με δέσμευση τουλάχιστον του 30% των πόρων.

³⁶ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. 2020. Συμπεράσματα Συνόδου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 11/12/2020. EUCO 22/20. <https://bit.ly/37rORlt>

³⁷ Διαρροή άνθρακα ονομάζεται η κατάσταση κατά την οποία, για λόγους εξοικονόμησης του κόστους που συνεπάγονται οι πολιτικές για το κλίμα, οι επιχειρήσεις ορισμένων τομέων ή υποτομέων της βιομηχανίας μεταφέρουν τις δραστηριότητες παραγωγής τους σε άλλες χώρες, με λιγότερο αυστηρούς περιορισμούς εκπομπών. (2018/C.162/01)

Σημειώνεται ότι το ποσοστό αυτό αποτελεί πρόταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, καθώς η αρχική πρόταση της Επιτροπής προέβλεπε δέσμευση 25% των πόρων για κλιματικές δράσεις. Κάλεσε επίσης την Επιτροπή να υποβάλει νομοθετική πρόταση για ένα ευρωπαϊκό πρότυπο πράσινου ομολόγου έως τον Ιούνιο του 2021 το αργότερο, στο πλαίσιο της ανάπτυξης κοινών, παγκόσμιων προτύπων για την πράσινη χρηματοδότηση. Επιπλέον, κάλεσε την Επιτροπή να αξιολογήσει και να εξετάσει ενδελεχώς τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις από την συμβολή όλων των τομέων της οικονομίας στην επίτευξη του στόχου για το κλίμα με ορίζοντα το 2030 σε επίπεδο Κράτους Μέλους. Ειδικότερα, κάλεσε την Επιτροπή να εξετάσει: το σύστημα εμπορίας εκπομπών (ΣΕΔΕ), τα μέτρα που θα επιτρέπουν στις ενεργοβόρες βιομηχανίες να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν καινοτόμες και κλιματικά ουδέτερες τεχνολογίες, τον μηχανισμό συνοριακής προσαρμογής άνθρακα (carbon border adjustment mechanism), τον επιμερισμό των προσπαθειών ανάμεσα στα Κράτη Μέλη για τους τομείς εκτός ΣΕΔΕ, και να αντιμετωπίσουν ανησυχίες που αφορούν τη δικαιοσύνη και την οικονομική αποδοτικότητα, τη δασοκομία και τη χρήση γης και την αύξηση των εκπομπών και τη μείωση των καταβοθρών από αυτούς τους τομείς, λόγω των αρνητικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Επίσης, στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου αποτυπώνεται με σαφήνεια η θέση των ηγετών της ΕΕ υπέρ του δικαιώματος των Κρατών Μελών να αποφασίζουν για το ενεργειακό τους μείγμα και να επιλέγουν τις πλέον κατάλληλες τεχνολογίες προκειμένου να επιτύχουν συλλογικά τον στόχο για το κλίμα με ορίζοντα το 2030, ενώ κάνουν σαφή αναφορά στο ορυκτό αέριο ως τεχνολογία μετάβασης.

Συμβούλιο Υπουργών Περιβάλλοντος

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε την αρχική της πρόταση στους υπουργούς κατά τη σύνοδο του Συμβουλίου (Περιβάλλον) στις 5 Μαρτίου 2020. Οι συζητήσεις ξεκίνησαν στην Ομάδα «Περιβάλλον» σε τεχνικό επίπεδο κατά τη διάρκεια της Κροατικής Προεδρίας, συνεχίστηκαν υπό τη Γερμανική Προεδρία και από 1^η Ιανουαρίου 2021 ανέλαβε η Πορτογαλική Προεδρία.

Για τη διαμόρφωση της θέσης του Συμβουλίου με την οποία αυτό προσέρχεται στις τριμερείς διαπραγματεύσεις με τους υπόλοιπους ευρωπαϊκούς θεσμούς, ακολουθήθηκε μια μακρά διαδικασία προετοιμασίας και διαπραγμάτευσης μεταξύ των Κρατών Μελών. Η διαδικασία αυτή αποτυπώνεται στα κείμενα που δημοσίευσε η Προεδρεία εν όψει των συνεδριάσεων:

- Συμβιβαστικό κείμενο³⁸ εν όψει της συνεδρίασης της Ομάδας «Περιβάλλον» στις 7 και 8 Σεπτεμβρίου 2020,
- Αναθεωρημένο συμβιβαστικό κείμενο³⁹ εν όψει της συνεδρίασης της Ομάδας «Περιβάλλον» στις 29 Σεπτεμβρίου 2020,
- Κείμενο γενικής προσέγγισης⁴⁰ στο πλαίσιο προετοιμασίας της Συνόδου του Συμβουλίου (Περιβάλλοντος) στις 23 Οκτωβρίου 2020,

Στις 23 Οκτωβρίου 2020 το Συμβούλιο της ΕΕ⁴¹ συμφώνησε σε μια μερική γενική προσέγγιση⁴² όσον αφορά τον προτεινόμενο Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο. Η θέση του ήταν μερική, διότι σε αυτή, μεταξύ άλλων, δεν προσδιοριζόταν ακόμη ο επικαιροποιημένος στόχος για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2030. Η θέση του Συμβουλίου περιλαμβάνει:

- τη σημασία της πρόωξης τόσο της δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης μεταξύ των Κρατών Μελών όσο και της οικονομικής αποδοτικότητας στην επίτευξη του στόχου.

³⁸ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 2020. Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) - Συμβιβαστικό κείμενο της Προεδρίας, 01/09/2020. <https://bit.ly/3bwlcKk>

³⁹ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 2020. Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) - Αναθεωρημένο συμβιβαστικό κείμενο της Προεδρίας, 23/09/2020. <https://bit.ly/3sl0W4g>

⁴⁰ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 2020. Προετοιμασία της Συνόδου του Συμβουλίου (Περιβάλλον) στις 23 Οκτωβρίου 2020, Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) - Γενική προσέγγιση, 09/10/2020. <https://bit.ly/3q6N8Zk>

⁴¹ Συμβούλιο Υπουργών Περιβάλλοντος. 2020. Δελτίο Τύπου, «Ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα: Συμφωνία Συμβουλίου για μεγάλα τμήματα της πρότασης» 23/10/2020. <https://bit.ly/3r28DMl>

⁴² Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 2020. Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) - Μερική γενική προσέγγιση, 23/10/2020. <https://bit.ly/3bxDEIV>

- τη συλλογική επιδίωξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050 σε επίπεδο ΕΕ από όλα τα Κράτη Μέλη και όχι από το κάθε Κράτος Μέλος ξεχωριστά, σε συνέπεια με τη στάση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.
- την μετάθεση της απόφασης για το νέο στόχο μείωσης των εκπομπών για το 2030 στη σύνοδο του Δεκεμβρίου 2020.
- τη διαφωνία του Συμβουλίου για τον καθορισμό της πορείας για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας μέσω κατ' εξουσιοδότηση πράξεων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αντί αυτών των πράξεων το Συμβούλιο ζητά από την Επιτροπή να προτείνει έναν ενδιάμεσο στόχο για το 2040, αφού θα έχει ολοκληρωθεί ο πρώτος παγκόσμιος απολογισμός της συμφωνίας του Παρισιού.
- την πρόταση μιας ενδεικτικής γραμμικής πορείας, αλλά μόνο ως εργαλείο που θα βοηθά την Επιτροπή να αξιολογήσει την πρόοδο.
- την ανάθεση στην Επιτροπή να υποβάλλει εκθέσεις σχετικά με τη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Κλιματικού Νόμου εντός έξι μηνών από την πραγματοποίηση κάθε παγκόσμιου απολογισμού που προβλέπει η συμφωνία του Παρισιού. Κατά περίπτωση, η Επιτροπή μπορεί να υποβάλει επίσης προτάσεις για την τροποποίηση του ευρωπαϊκού κλιματικού νόμου.

Στη συνεδρίαση της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2020 το Συμβούλιο των Υπουργών Περιβάλλοντος⁴³ συμφώνησε τελικά στη γενική του προσέγγιση⁴⁴ για την πρόταση του Κανονισμού για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο, συμπεριλαμβάνοντας τον στόχο της μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% για το 2030 σε σύγκριση με το 1990, που είχε ήδη συμφωνηθεί σε επίπεδο Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Η γενική προσέγγιση που συμφωνήθηκε συμπλήρωσε τη μερική γενική θέση

⁴³ Συμβούλιο Υπουργών Περιβάλλοντος. 2020. Δελτίο Τύπου, "Το Συμβούλιο συμφωνεί σε γενική προσέγγιση για την πρόταση του Ευρωπαϊκού Κλιματικού Νόμου", 17/12/2020. <https://bit.ly/3pdzsuB>

⁴⁴ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 2020. Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) - Γενική προσέγγιση, 17/12/2020. <https://bit.ly/3mpHBUr>

που είχε συμφωνηθεί στο Συμβούλιο της 23^{ης} Οκτωβρίου 2020 και έδωσε στην Προεδρία της Γερμανίας την εντολή να συνεχίσει τις διαπραγματεύσεις με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την πρόταση της Επιτροπής.

Συμβουλευτικές Επιτροπές

Επί της πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο απόψεις κατέθεσαν ακόμη η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή⁴⁵ (EESC) και η Επιτροπή των Περιφερειών⁴⁶ (CoR) τον Ιούλιο του 2020. Στις γνωμοδοτήσεις των επιτροπών αυτών αναγνωρίζεται η σημασία της θέσπισης μακροχρόνιου στόχου της κλιματικής ουδετερότητας μέχρι το 2050 καθώς και η σύνδεση της κλιματικής δράσης με την οικονομική ανάκαμψη και ανασυγκρότηση της ευρωπαϊκής οικονομίας από την κρίση του κορωνοϊού. Ακόμη αναδεικνύουν τον παράγοντα της κοινωνικής συμμετοχής ως κλειδί για την επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας.

3 Οι θέσεις των ελληνικών θεσμών

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Στη συνεδρίαση του Συμβουλίου Υπουργών Περιβάλλοντος στις 23 Οκτωβρίου 2020 την Ελλάδα εκπροσώπησε ο Γενικός Γραμματέας Φυσικού Περιβάλλοντος και Υδάτων. Σε αυτή εξέφρασε τη σταθερή θέση της χώρας⁴⁷ υπέρ του στόχου μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% μέχρι το 2030, ως μονόδρομο για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας μέχρι το 2050 στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και παρουσίασε τις ενέργειες της χώρας προς αυτή την κατεύθυνση, εστιάζοντας στην απόφαση για απολιγνιτοποίηση.

Στις 10 Δεκεμβρίου 2020 ο Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας συνυπέγραψε με άλλα 9 Κράτη Μέλη (Δανία, Σουηδία, Ισπανία, Ολλανδία, Φινλανδία, Λουξεμβούργο, Πορτογαλία, Ιρλανδία και Λετονία)

⁴⁵ Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. 2020. Γνωμοδότηση: Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) [COM(2020) 80 final – 2020/0036 (COD)], 15/07/2020. <https://bit.ly/3btBy6F>

⁴⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών. 2020. Γνωμοδότηση: Ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα: θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας, 02/07/2020. <https://bit.ly/2XB942F>

⁴⁷ ΥΠΕΝ. 2020. «Σταθερά υπέρ της μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% το 2030 η Ελλάδα», Δελτίο τύπου 23/10/2020. <https://bit.ly/2LKe810>

κοινό κείμενο θέσεων⁴⁸ εν όψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Το κείμενο υποστηρίζει τον στόχο για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% έως το 2030 και ζητάει την επικαιροποίηση του υφιστάμενου κανονιστικού πλαισίου της ΕΕ ώστε να επιτευχθεί ο νέος κλιματικός στόχος για το 2030 με τον οικονομικά αποτελεσματικότερο τρόπο. Ακόμα θέτει ως βάση για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας μέχρι το 2050 την εφαρμογή τομεακών μέτρων σε συνδυασμό με ένα ενισχυμένο Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών.

Στο Συμβούλιο Υπουργών Περιβάλλοντος στις 17 Δεκεμβρίου 2020 την Ελλάδα εκπροσώπησε και πάλι ο Γενικός Γραμματέας Φυσικού Περιβάλλοντος και Υδάτων⁴⁹. Σε αυτή επανέλαβε ότι η Ελλάδα υιοθετεί τον στόχο μείωσης των εκπομπών κατά τουλάχιστον 55% μέχρι το 2030 ως ενδιάμεσο ορόσημο για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας μέχρι το 2050. Τόνισε, ακόμη, ότι η πράσινη και δίκαιη μετάβαση αποτελούν βασικό άξονα του εθνικού αναπτυξιακού σχεδιασμού.

Ειδική Επιστημονική Επιτροπή για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής

Πριν από τις επίσημες τοποθετήσεις της Ελλάδας, η Ειδική Επιστημονική Επιτροπή για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής κατέθεσε τον Ιούνιο του 2020 τα σχόλια και τις προτάσεις της για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο στον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας⁵⁰. Ειδικότερα η Επιτροπή:

- Επεσήμανε ότι πρέπει να συνεξεταστεί ο στόχος μείωσης των εκπομπών κατά 65% έως το 2030, στη βάση των επιστημονικών δεδομένων.
- Υπογράμμισε την ανάγκη να συμπεριληφθούν η διεθνής αεροπλοΐα και ναυσιπλοΐα (τομείς των οποίων οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου παρουσιάζουν αλματώδη αύξηση) στον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας της ΕΕ για το 2050.

⁴⁸ ΥΠΕΝ. 2020. Πρωτοβουλία της Ελλάδας και άλλων 9 ευρωπαϊκών κρατών για το Κλίμα, Δελτίο τύπου 10/12/2020. <https://bit.ly/35yn957>

⁴⁹ ΥΠΕΝ. 2020. «Έγκριση του Κανονισμού για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο με στόχο τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου τουλάχιστον κατά 55%», Δελτίο Τύπου 17/12/2020. <https://bit.ly/3r6VilS>

⁵⁰ Ειδική Επιστημονική Επιτροπή για την Αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής. 2020. Γνωμοδότηση για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο, 18/06/2020. <https://bit.ly/3d2f9hA>

- Συντάχθηκε υπέρ της θέσπισης Επιστημονικής Επιτροπής με ενισχυμένο ρόλο που θα συμβουλεύει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τον καθορισμό της πορείας ως το 2050.
- Εστίασε στην ανάδειξη της σημασίας της διατήρησης της βιοποικιλότητας τόσο στον μετριασμό όσο και στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή αλλά και τη σύνδεση μεταξύ μιας ορθής στρατηγικής για την κλιματική αλλαγή με την προστασία της δημόσιας υγείας, την επισιτιστική ασφάλεια και τη βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας.
- Επεσήμανε την ανάγκη διεξαγωγής διαβουλεύσεων τόσο σε διασυνοριακό επίπεδο όσο και εντός της Ευρώπης ανάμεσα σε ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των Περιφερειών, τοπικών αρχών, της κοινωνίας των πολιτών, των σχολείων κλπ, που θα διεξάγονται στο πλαίσιο της αξιολόγησης της πορείας της επίτευξης του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας.

4 Η τοποθέτηση των περιβαλλοντικών και κοινωνικοοικονομικών φορέων

Οι εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών, του επιχειρηματικού κόσμου, των επαγγελματιών και των μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) καλωσορίζουν την πρωτοβουλία της Επιτροπής και σχολίασαν την πρόταση για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο. Τα βασικά σημεία των θέσεων τους αφορούν στα παρακάτω:

Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ⁵¹⁻⁵²⁻⁵³ επισημαίνουν ιδιαίτερα την ανάγκη εδραίωσης ενός ανεξάρτητου επιστημονικού συμβουλίου καθώς και περισσότερο φιλόδοξων στόχων. Προτείνουν:

- Τη μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 65% έως το 2030 και μηδενικές εκπομπές έως το 2040⁵¹.
- Τη θέσπιση υποχρεωτικού στόχου κλιματικής ουδετερότητας όχι μόνο για την ΕΕ ως σύνολο, αλλά και για το κάθε Κράτος Μέλος ξεχωριστά καθώς και τη διαμόρφωση από

την Επιτροπή ενός ευρωπαϊκού οδικού χάρτη που να περιλαμβάνει τη μείωση των εκπομπών για όλους τους τομείς και την αναθεώρησή τους ανά πενταετία.

- Τη δέσμευση για την αναθεώρηση όλων των υφιστάμενων και των προτεινόμενων μέτρων και πολιτικών καθώς και των χρηματοδοτικών πόρων, ώστε να εξασφαλίζεται η συνέπειά τους με τους ευρωπαϊκούς κλιματικούς στόχους. Σε αυτό το πλαίσιο προτείνουν και περιορισμούς στην επίδραση που ασκούν τα συμφέροντα του ορυκτού αερίου στις ευρωπαϊκές πολιτικές^{52,53}.
- Τον εναρμονισμό της κλιματικής δράσης με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας τονίζοντας ότι ο Ευρωπαϊκός Κλιματικός Νόμος δεν πρέπει να ασκήσει περισσότερη πίεση σε χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα αλλά να στοχεύσει στην εξασφάλιση της ανθεκτικότητάς τους⁵⁴.

Επιχειρηματικοί φορείς

Ο επιχειρηματικός κόσμος⁵⁵ εστιάζει στον κίνδυνο «διαρροής άνθρακα» λόγω άνισων όρων ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων εντός και εκτός της ΕΕ. Επισημαίνει ότι η διαρροή άνθρακα μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια επενδύσεων και υπογραμμίζει ότι η Ευρώπη παρουσιάζει ήδη ένα επενδυτικό κενό της τάξης των €260-270 δις ανά έτος για την επίτευξη των υφιστάμενων κλιματικών στόχων για το 2030. Για τον λόγο αυτό προτείνει την εκπόνηση μελέτης επιπτώσεων όχι μόνο για το σύνολο της ΕΕ αλλά και κάθε Κράτος Μέλος ξεχωριστά. Αναγνωρίζει ακόμη ότι το κάθε Κράτος Μέλος έχει διαφορετικό σημείο αφετηρίας και αντιμετωπίζει διαφορετικές προκλήσεις και ως εκ τούτου χρειάζεται συντονισμός για την ενδυνάμωση της αποτελεσματικής εφαρμογής των πολιτικών. Η ανάπτυξη και διεξόδωση καινοτόμων τεχνολογιών κρίνεται αναγκαία για να υποστηριχθεί η απανθρακοποίηση της αλυσίδας της αξίας με οικονομικά συμφέροντα τρόπο.

⁵² Κοινό Δελτίο Τύπου οργανώσεων. 2020. «The EU climate law: NGO recommendations on amendments», 09/07/2020. <https://bit.ly/2IYIEW3>

⁵³ Climate Action Network. 2020. Press Release, The European Parliament vote on climate law inches closer to science, 07/10/2020. <https://bit.ly/38a2iWt>

⁵⁴ BirdLife Europe. 2020. Κατάθεση σχολίων στη δημόσια διαβούλευση. <https://bit.ly/2Ls1apX>

⁵⁵ Business Europe. 2020. «European climate law: moving the EU towards climate neutrality», Δελτίο Τύπου 04/03/2020. <https://bit.ly/2WqueQH>

⁵¹ WWF και Greenpeace. 2019. «A European Climate Law» <https://bit.ly/3aSqWwa>

Χημική Βιομηχανία

Για τη χημική βιομηχανία⁵⁶ ζητούμενο είναι να αποσαφηνιστούν οι απαιτήσεις της Επιτροπής από τον κάθε τομέα για την επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας και τι αυτό σημαίνει σε επίπεδο διακριτών τομεακών μέτρων. Ακόμη, αναγνωρίζει ότι ο στόχος της κλιματικής ουδετερότητας συνεπάγεται για την ίδια ριζικό μετασχηματισμό στο πλαίσιο ενός πολύ σύντομου επενδυτικού κύκλου. Για τον λόγο αυτό καλεί την Επιτροπή να παρουσιάσει τον σχεδιασμό της για τη βιομηχανία (Clean Industry Package), ώστε να δρομολογηθεί άμεσα το αναγκαίο θεσμικό πλαίσιο και να απελευθερωθούν οι αναγκαίοι πόροι για αυτό τον μετασχηματισμό στην κατεύθυνση της κλιματικής ουδετερότητας. Ακόμη ζητάει διευκρινήσεις σχετικά με τον τρόπο που προσεγγίζεται η κλιματική ουδετερότητα. Εάν, δηλαδή, ο υπολογισμός θα αφορά ετήσιο συνολικό ισοζύγιο ή αν θα υπάρχει άλλο χρονικό διάστημα υπολογισμού, εάν οι εκπομπές CO₂ θα υπολογίζονται με μια προσέγγιση αποθήκευσης ή ροής, ποια η επίπτωση στις μεθόδους υπολογισμού του άνθρακα για τη βιομάζα, την κυκλικότητα των πόρων και τις τεχνολογίες δέσμευσης και χρήσης άνθρακα (CCU). Ακόμη θέτει ζητήματα γύρω από την εμπορία ρύπων προς διευκρίνιση, όπως, για παράδειγμα, πώς μπορεί να συμπεριληφθεί η εμπορία ρύπων μεταξύ Κρατών Μελών και μεταξύ τομέων και ποιος ο ρόλος των εγχώριων και διεθνών αντισταθμίσεων.

Αγροτικά συνδικάτα

Τα αγροτικά συνδικάτα⁵⁷ επισημαίνουν ότι ο Ευρωπαϊκός Κλιματικός Νόμος πρέπει να παρέχει σταθερότητα και σιγουριά για τον αγροτικό τομέα και να συνυπολογίζει τη δυναμική, τις δυνατότητες αλλά και τους περιορισμούς του τομέα για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Πιστεύουν ότι είναι η στιγμή που πρέπει να κάνουν το βήμα προς τη βιώσιμη εντατικοποίηση και την καινοτομία. Τονίζουν ότι οι φυσικές εκπομπές κατά τη γεωργική διαδικασία δεν μπορούν να μηδενιστούν αλλά να περιοριστούν σημαντικά και αναδεικνύουν τη διαφορά μεταξύ των μακροχρόνιων εκπομπών από τη χρήση ορυκτών καυσίμων και των βραχυχρόνιων εκπομπών κατά τις γεωργικές πρακτικές,

επισημαίνοντας ότι ο Ευρωπαϊκός Κλιματικός Νόμος πρέπει να επικεντρωθεί στη μείωση των ορυκτών καυσίμων. Τονίζουν ότι η όποια αποδυνάμωση του πλαισίου προστατευτισμού των ευρωπαϊκών συνόρων για τα αγροτικά προϊόντα μπορεί να υποσκελίσει δραματικά τη μείωση των εκπομπών, ενώ η παγκόσμια μείωση των εκπομπών μπορεί να ενισχυθεί από το βιώσιμο εμπόριο των ευρωπαϊκών αγροτικών προϊόντων. Ο τομέας της γεωργίας και της δασοπονίας συνεισφέρει σημαντικά στην απορρόφηση άνθρακα και στον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής προωθώντας τη στροφή στην βιοοικονομία. Η λειτουργία του αγροτικού και δασικού τομέα ως φυσικού ταμιευτήρα άνθρακα οφείλει να αποζημιωθεί αντίστοιχα. Για αυτόν τον λόγο τα αγροτικά συνδικάτα διεκδικούν τη συμπερίληψη της παραπάνω πρόβλεψης στον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο.

Καταναλωτικές Οργανώσεις

Οι καταναλωτικές οργανώσεις⁵⁸ επισημαίνουν ότι για να μην αποβούν επιβλαβή τα κλιματικά μέτρα για τους καταναλωτές θα πρέπει να σχεδιαστούν με σωστό τρόπο, που να οδηγεί σε μια συστηματική και προβλέψιμη μετάβαση, να περιλαμβάνουν δίκαιη κατανομή των βαρών καθώς και πρότυπα για βιώσιμα προϊόντα. Η εμπλοκή της κυκλικής οικονομίας στη μείωση των εκπομπών είναι αναγκαία, αλλά για να μην καταλήξει η κλιματική πολιτική να επιβαρύνει τον τελικό καταναλωτή μέσω της ενσωμάτωσης των εκπομπών σε υλικά και προϊόντα, θα πρέπει να δοθεί μεγάλη βαρύτητα στη σήμανση και στα σχετικά πρότυπα. Επισημαίνουν, ακόμα, ότι είναι σημαντικό να εφαρμόζεται η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» και να μην μετακυλύεται το κόστος δυσανάλογα στον καταναλωτή έναντι των ιδιωτικών εταιρειών.

Κλιματικοί ακτιβιστές

Οι νέοι κλιματικοί ακτιβιστές⁵⁹ θεωρούν ότι η πρόταση για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο παρουσιάζει έλλειμμα επιστημονικής βάσης και επί της ουσίας δέσμευσης, καθώς κι ότι δεν ανταποκρίνεται ούτε στην επείγουσα κατάσταση που αντιμετωπίζει ο πλανήτης, αλλά ούτε συνάδει με την αρχή της κλιματικής δικαιοσύνης. Θεωρούν ότι η

⁵⁶ CEFIC - European Chemical Industry Council. 2020. Κατάθεση σχολίων στη δημόσια διαβούλευση. <https://bit.ly/37pFXF2>

⁵⁷ COGECA. 2020. Κατάθεση σχολίων στη δημόσια διαβούλευση. <https://bit.ly/2KzG2gm>

⁵⁸ BEUC. 2020. Κατάθεση σχολίων στη δημόσια διαβούλευση. <https://bit.ly/3ahSv39>

⁵⁹ Ανοιχτή Επιστολή κλιματικών ακτιβιστών. 2020. Μάρτιος. <https://bit.ly/3r4wVVV>

μέθοδος του προϋπολογισμού άνθρακα αποτελεί την πιο αποτελεσματική πορεία για τη συγκράτηση των εκπομπών, η οποία όμως αγνοείται από την πρόταση της Επιτροπής. Τονίζουν ότι το απόθεμα άνθρακα που διαθέτουμε εξαντλείται ήδη και οι διαθέσιμες τεχνολογίες αρνητικών εκπομπών δεν επαρκούν, ενώ βρισκόμαστε στο σημείο όπου οι υφιστάμενοι στόχοι οδηγούν σε αύξηση της θερμοκρασίας αρκετά πέραν των 2°C. Ως εκ τούτου πιστεύουν ότι αυτό που πραγματικά χρειάζεται είναι μηδενικές εκπομπές. Προειδοποιούν ότι για να μπορέσουμε να συγκρατήσουμε την αύξηση της θερμοκρασίας κάτω από 1,5 °C, με βάση τα δεδομένα της IPCC, έχουμε πιθανότητα 67% μόνο εάν ο προϋπολογισμός άνθρακα είναι της τάξης των 340 Gt CO₂ παγκοσμίως και λιγότερο. Εάν συνεχίσουμε στο μοντέλο «business-as-usual» σε μόλις 8 χρόνια από σήμερα η προοπτική αυτή θα έχει εξανημιστεί. Τονίζουν ότι η ανθρωπότητα αντιμετωπίζει μια σφοδρή κρίση και η έξοδος από αυτή πρέπει να γίνει με όρους δικαιοσύνης και ισότητας.

5 Τα επόμενα βήματα

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Εφόσον το Ευρωκοινοβούλιο και το Συμβούλιο έχουν εκφράσει ξεχωριστά τις θέσεις τους επί της πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο, ξεκίνησε η διαπραγμάτευση μεταξύ των τριών θεσμών της ΕΕ. Αναμένεται η υιοθέτηση του ευρωπαϊκού κλιματικού νόμου μέχρι το καλοκαίρι του 2021, ώστε η ΕΕ να έχει άμεσα στη διάθεσή της το νομικό εργαλείο για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας και να μπορέσει να υλοποιήσει τους στόχους της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Την 1^η Ιανουαρίου 2021 τη Γερμανία διαδέχθηκε η Πορτογαλία στην Προεδρία του Συμβουλίου, η οποία έχει θέσει ψηλά στην ατζέντα της την κλιματική δράση καθώς και την ολοκλήρωση του Ευρωπαϊκού Κλιματικού Νόμου⁶⁰, ενώ θα έχει κομβικό ρόλο στην εξέλιξη των τριμερών διαπραγματεύσεων.

Στο πλαίσιο των τριμερών διαπραγματεύσεων αναμένεται να επιλυθούν κομβικά ζητήματα, όπως τα παρακάτω:

- Η θέσπιση ή μη στόχου επίτευξης της κλιματικής ουδετερότητας σε εθνικό επίπεδο.
- Ο τελικός στόχος μείωσης εκπομπών για το 2030 δεδομένου ότι το Κοινοβούλιο προκρίνει πιο φιλόδοξο στόχο από τους άλλους δύο θεσμούς (-60% έναντι -55% συγκριτικά με 1990).
- Η χρήση ή όχι προϋπολογισμού άνθρακα, όπως ζητάει το Κοινοβούλιο.
- Η θέσπιση ή μη ενδιάμεσων στόχων μεταξύ 2030 και 2050, όπως θέτουν τόσο το Κοινοβούλιο όσο και το Συμβούλιο των Υπουργών (παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις τους όσον αφορά τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί και τον χρόνο θέσπισης του στόχου).
- Ο μηχανισμός και ο θεσμός που θα προσδιορίζει την πορεία επίτευξης του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας μεταξύ 2030 και 2050.
- Η θέσπιση ή μη ανεξάρτητης επιστημονικής επιτροπής που θα συνδράμει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο έργο της, όπως ζητά το Κοινοβούλιο.
- Η διάρκεια των κύκλων αξιολόγησης που περιλαμβάνει ο μηχανισμός παρακολούθησης της προόδου. Η Επιτροπή προτείνει πενταετείς κύκλους στη βάση των απαιτήσεων της Συμφωνίας του Παρισιού, ενώ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προτείνει αξιολόγηση της πορείας επίτευξης των στόχων ανά διετία.
- Η εναρμόνιση των χρηματοδοτικών μέσων και των επενδύσεων με τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο καθώς και η παύση των επιδοτήσεων στα ορυκτά καύσιμα. Το Κοινοβούλιο ζητάει με σαφήνεια την παύση των άμεσων και έμμεσων επιδοτήσεων στα ορυκτά καύσιμα και ζητάει επαρκή χρηματοδότηση για την επίτευξη των κλιματικών στόχων, ενώ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναγνωρίζει τον ρόλο του ορυκτού αερίου ως καύσιμο «γέφυρα».

Σε εθνικό επίπεδο

Στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης του Ευρωπαϊκού Κλιματικού Νόμου η Ελλάδα, πέρα από τη θετική τοποθέτηση που ήδη έχει διατυπώσει για τον στόχο μείωσης των εκπομπών κατά 55% σε σύγκριση με το

⁶⁰ Συμβούλιο της Ευρώπης. 2021. Άξονες προτεραιότητας πορτογαλικής Προεδρίας. <https://bit.ly/3qfp0UA>

1990 μέχρι το 2030, οφείλει να προχωρήσει σε ουσιαστική συμμόρφωση τόσο με τον νέο στόχο για το 2030 όσο και με αυτόν της κλιματικής ουδετερότητας για το 2050.

Το πρώτο βήμα είναι η αναθεώρηση του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) και η συμμόρφωσή του με τη νέα ευρωπαϊκή στοχοθεσία μείωσης κατά τουλάχιστον 55% για το 2030. Κάτι τέτοιο θα οδηγήσει σε σαφώς πιο φιλόδοξους εθνικούς στόχους για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, τη διείσδυση των ΑΠΕ, την ανάπτυξη τεχνολογιών αποθήκευσης ενέργειας και την εξοικονόμηση ενέργειας.

Το επόμενο βήμα θα πρέπει να είναι η διαμόρφωση ενός εθνικού κλιματικού νόμου. Η θέσπιση ενός τέτοιου νομικού πλαισίου πέρα από το ότι θα αναβαθμίσει σημαντικά την κλιματική διακυβέρνηση της χώρας, θα αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο για την επίτευξη των στόχων της Συμφωνίας του Παρισιού και τον μετασχηματισμό της οικονομίας με γνώμονα την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας, ενώ παράλληλα θα πρέπει να διασφαλίζει και την κοινωνική συνοχή και δικαιοσύνη στις υπό μετάβαση περιφέρειες της χώρας.

Κείμενο: Ιωάννα Θεοδοσίου, Συνεργάτης πολιτικής,
The Green Tank

Επικοινωνία:

The Green Tank

Λεωφόρος Βασ. Σοφίας 50, Αθήνα 11528

<https://thegreentank.gr>

E. info@thegreentank.gr

T. 210-7233384